

ПОНЯТТЯ “ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА” ТА ЇЇ ФУНКЦІЇ

У статті висвітлено різні підходи до визначення поняття “педагогічна діагностика”; охарактеризовано її завдання та функції.

Ключові слова: середня загальноосвітня школа, педагогічна діагностика, завдання, функції.

Суспільство завжди намагалося визначити результат своєї діяльності й розробляло різні способи виявлення якості освітнього процесу, важливого компонента роботи загального середнього навчального закладу. Одним із цих засобів є педагогічна діагностика. Сьогодні не завжди їй приділяється належна увага, хоча вона є ефективним важелем в оцінюванні педагогічного процесу.

Аналіз наукової літератури свідчить, що визначення поняття “педагогічна діагностика” і питання методу оцінювання якості навчально-виховного процесу у спадщині науковців знайшли відображення в працях К. Ушинського як одного із перших, хто ще у ХІХ ст. звернув увагу на педагогічну діагностику; К. Інгенкампа (50–60 рр. ХХ ст.) – основоположника поняття, який виділив його, охарактеризував завдання, функції та методи педагогічної діагностики; А. Кочетова (1987 р.), який одним із перших вітчизняних учених звернув увагу на поняття “педагогічна діагностика” й адаптував його до вимог школи; В. Максимова (2002 р.), який розширив та доповнив функції педагогічної діагностики; також К. Клауера, О. Локшиної, Т. Лукіної, Л. Маурмана та ін.

Мета статті – розкрити підходи вчених до питання визначення поняття “педагогічна діагностика” та до виявлення цілей педагогічної діагностики, її функцій.

Підвищення якості навчально-виховного процесу в школі є однією із найважливіших проблем педагогічної науки, тому його оцінювання – важливий компонент роботи вчителя і педагогічного колективу, яка повинна будуватися на основі педагогічної діагностики.

Педагогічна діагностика існує стільки ж років, скільки й педагогічна наука. Майже кожен педагог, який будував свою діяльність планомірно та цілеспрямовано, намагався виявити й результати своїх зусиль.

У вітчизняній педагогічній думці до питань діагностики звернувся видатний педагог К. Ушинський, який зазначав, що педагогічна діагностика поки що не стала органічною частиною професійної діяльності вчителя і сприймається педагогами не на тому рівні серйозного відношення, на якому знаходиться психодіагностика у психологів, медична діагностика у медиків і технічна діагностика в інженерів [7, с. 15]. Лише у 70–80-х рр. ХХ ст. радянські вчені виявили інтерес до поняття “педагогічна діагностика” і почали вивчати надбання зарубіжних науковців.

Уперше термін “педагогічна діагностика” з’явився всередині ХХ ст. і був запропонований та офіційно введений у педагогічну літературу німецьким ученим К. Інгенкампом за аналогією з медичною діагностикою в

рамках одного наукового проекту. Він визначив завдання педагогічної діагностики і говорив, що вона повинна, по-перше, оптимізувати процес індивідуального навчання, по-друге, в інтересах суспільства забезпечити правильне виявлення результатів навчання” [1, с. 3]. К. Інгенкамп також охарактеризував значення діагностики і, цитуючи свого колегу Л. Мауермана, писав: “Педагогічна діагностика встановлює зв’язки між успішністю та здібностями до навчання, оцінює правильність вибору навчальних цілей або навчально-організаційних мір на основі визначення умов, у яких протікає навчальний процес” [1, с. 7]. Окремі науковці, зокрема психолог і громадський діяч К. Клауер, на початковому етапі стверджували, що “педагогічна діагностика вийшла із психологічної діагностики”. К. Клауер зазначав: «Класифікація педагогіко-діагностичних задач не може бути зроблена раз і назавжди. Із цієї причини вона не повинна входити в поняття “педагогічна діагностика” отже, залишається тільки один відносно формальний підхід до визначення педагогічної діагностики: педагогічна діагностика є сукупністю пізнавальних зусиль, які слугують вирішенню актуальних педагогічних завдань» [8]. Таке бачення цього поняття зумовлене неприйняттям нового терміна та запереченням доцільності в його введенні та використанні. Але пізніше подальша розробка діагностичних методів довела, що думка опонента була помилковою.

К. Інгенкамп відзначав, що діагностика, яка слугує поліпшенню навчального процесу, повинна орієнтуватись на такі цілі:

- виявлення недоліків у процесі навчання;
- внутрішня та зовнішня корекція внаслідок неправильного оцінювання результатів навчання;
- планування наступних етапів навчального процесу;
- поліпшення умов навчання;
- мотивація за допомогою заохочення [1, с. 12].

У 1987 р. опубліковано посібник з педагогічної діагностики А. Кочетова, який першим із радянських учених систематизував і узагальнив праці з визначеного питання. Він відзначав, що сутність педагогічної діагностики – це вивчення результативності навчально-виховного процесу в школі на основі змін у рівні вихованості учнів і розвитку педагогічної майстерності вчителя [6, с. 7]. Також автор зауважував, що важливими завданнями педагогічної діагностики є:

- виявлення якості навчально-виховної діяльності в школі;
- вироблення єдиних педагогічних вимог;
- визначення виховного потенціалу педагогічного колективу.

В. Максимов у своєму посібнику з педагогічної діяльності “Педагогічна діагностика в школі” відзначав, що педагогічна діагностика – це процес і кінцевий висновок вивчення результативності навчально-виховного процесу. Завдання, які ставив учений, були пов’язані з вивченням учнів, з метою підвищення якості освіти та виховної роботи; виявлення недоліків навчально-виховного процесу та ін. [4].

Усі вчені зазначають, що об’єктом вивчення в педагогічній діагностиці є школяр, який має загальні й індивідуальні параметри розвитку. Так,

В. Максимов особливу увагу звернув на виявлення змін у розвитку особистості школяра, розкриттю його “Я”, що являє собою важливе й актуальне питання сучасності.

У понятті “педагогічна діагностика” слід звернути увагу на сам термін “педагогічна”, який, на думку В. Максимова, характеризує такі особливості цієї діагностики:

1) орієнтована на те, щоб на основі аналізу результатів отримати нову інформацію про те, як поліпшити якість освіти (навчання, виховання) і розвиток особистості учня;

2) дає принципово нову змістовну інформацію про якість педагогічної роботи вчителя;

3) здійснюється за допомогою методів, які органічно вписуються в логіку педагогічної діяльності вчителя;

4) за допомогою педагогічної діагностики посилюються контрольні оцінні функції діяльності вчителя;

5) засоби і методи навчання та виховання можуть бути трансформовані в засоби і методи педагогічної діагностики [4, с. 43].

Таким чином, педагогічна діагностика в школі розглядається в основному як практика виявлення якості навчально-виховної діяльності, причин її успіхів і недоліків.

У сучасних умовах поступового переходу до варіативності в навчанні та вихованні, демократизації виховних взаємодій суб’єктів педагогічного процесу, підвищенню ролі управлінських рішень на рівні школи та вчителя, які повинні бути спрямовані на зіставлення інформації про сильні та слабкі аспекти явищ і процесів, що виникають у школі. Таку інформацію може дати педагогічна діагностика, яка в школі виконує низку функцій (згідно з класифікацією К. Інгенкампа, А. Кочетова, В. Максимова), а саме:

1. Функція зворотного зв’язку. Суть її в тому, що діагностичні дані про рівень вихованості та освіти учнів на певному етапі їх розвитку слугують головною інформацією для аналізу попереднього педагогічного досвіду й конструювання подальшого педагогічного процесу.

2. Функція контролю (оцінна), що має декілька аспектів:

– ціннісно-орієнтований, який збагачує уявлення і поняття про людей і себе, дає можливість зіставити свої трудові, особистісні, естетичні та інші якості з вимогами суспільства;

– стимулювальний, значення якого в тому, що учень починає розвивати свої позитивні сторони та долати недоліки;

– вимірjuвальний, суть якого в тому, що спонукає учня до самовдосконалення й самоосвіти.

Вимірjuвальний характер педагогічного оцінювання впливає на учня тим, що воно спонукає його до самовдосконалення за допомогою оцінки колективу і вчителя. Таким чином, учень пізнає себе через інформацію, яку отримує від інших.

3. Управлінська. Ця функція пов’язана з основними етапами управління розвитку учнівського колективу й особистості школяра. Відповідно виділено три типи діагностики:

– початкова – пов’язана з плануванням та управлінням класним колективом;

– поточна – проводиться в процесі організації діяльності учнівських колективів, орієнтує педагога на зміни, котрі зустрічаються в учнів і в колективі;

– узагальнювальна – отримує основні дані для корекції педагогічного процесу.

4. Функція педагогічної корекції, яка допомагає виявити недоліки в навчальному процесі й своєчасно їх виправити. Інформація, яка отримана в результаті поточного контролю, допомагає вчителю швидко та точно, з мінімумом помилок відкорегувати свою роботу та вдосконалити стиль роботи з учнями [1; 4; 6].

У системі прогнозування результатів навчально-виховної діяльності проводиться узагальнена діагностика наприкінці кожного навчального року, котра дає основні дані для корекції педагогічного впливу на наступний рік.

Висновки. Розглянуто генезу терміна “педагогічна діагностика”. Узагальнено функції діагностики (оцінювання та контролю, здійснення зворотного зв’язку в навчанні, управлінська і педагогічна корекція), що може збалансувати результативність навчально-виховного процесу в школі. Проведений аналіз відзначає доцільність та раціональність широкого використання педагогічної діагностики в загальноосвітніх навчальних закладах.

Подальшого дослідження вимагають питання визначення рівнів успішності школярів.

Список використаної літератури

1. Ингенкамп К. Педагогическая диагностика : пер. с нем. / К. Ингенкамп. – М. : Педагогика, 1991. – 240 с.
2. Качество знаний учащихся и пути его совершенствования / [под ред. М.Н. Скаткина, В.В. Краевого]. – М. : Педагогика, 1978. – 208 с.
3. Критерии оценки деятельности школы и учителя / [под ред. Ю.А. Васильева]. – М. : АПН РСФСР, 1976. – 78 с.
4. Максимов В.Г. Педагогическая диагностика в школе : учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. завед. / В.Г. Максимов. – М. : Академия, 2002. – 272 с.
5. Мониторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / [за заг. ред. О.І. Локшиної]. – К. : К.І.С., 2004. – 128 с.
6. Педагогическая диагностика в школе / [под ред. А.И. Кочетова]. – Мн. : Нар. асвета, 1987. – 223 с.
7. Ушинський К.Д. Педагогические сочинения : в 6 т. / К.Д. Ушинський. – М. : Педагогика, 1990. – Т. 5. – 460 с.
8. Klauer K.J. (Hg.). Handbuch der Pädagogischen Diagnostik / K.J. Klauer. – Düsseldorf : Schwann, 1978.

Коваль Е.С. Понятие “педагогическая диагностика” и ее функции

В статье освещены различные подходы к определению понятия “педагогическая диагностика”; охарактеризованы её задачи и функции.

Ключевы е слова: средняя общеобразовательная школа, педагогическая диагностика, задачи, функции.

Koval E. The concept of “educational diagnosis” and its function

On the basis of analysis of scientific literature on the topic covered a variety of approaches to the definition of “educational diagnosis”, it described the tasks and functions.

Key words: secondary school, pedagogical diagnostics, tasks, functions.